

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования. Изд. 5е, стереотипное. – М.: КомКнига, 2007. – 144 с.; 2. Кіндлерова Р. Переклади з української мови чеською мовою. – Прага, 2013. – 16 с.; 3. Комиссаров В.К. Теория перевода. – М.: Высшая школа, 1993. – 253 с.; 4. Кундрат Ю. Переклад реалій або матеріальної і мовної специфіки // Дукля № 1. – Прешов, 2009. – С. 68-71; 5. Лазарева Э.А. Заголовочный комплекс – средство организации и оптимизации восприятия // Известия Уральского государственного университета. – 2006. №40. – С.158–166; 6. Ноздріна Л.А. Заглавие текста // Грамматика и смысловые категории текста: сб. науч. тр. им. М. Тореза. – М.: 1982. – 1. Вып. 189. – С. 183-200; 7. Сдобников В.В., Петрова О.В. Теория перевода. [учебник для студентов лингвистических вузов и факультетов иностранных языков] – М.: АСТ, Восток-Запад, 2007. – 448 с.; 8. Холод У. Транспозиція модального рівня та інтенсивності тексту у перекладах художньої літератури. – Оломоуц : Univerzita Palackého, 2009. – 143 с.; 9. Gazukina J. Ukrajinská literatura v českých překladech v letech 1989-2009 // Putování současnou ukrajinskou literární krajinou. – Červený Kostelec : Pavel Mervart, 2010. – S. 145-150; 10. Kufnerová Z. Co s titulem literárního díla // Překládání a čeština. – Jinočany : H&N, 1994. – S. 149-153; 11. Levý J. Úmění překladu. 4., upr. vyd. – Praha : Apostrof, 2013. – 367 s.

Сафіулліна Ю.С. (Прага, Чеська Республіка)

Potenciál metafor v české ekonomické terminologii

У статті описується потенціал метафор у сучасній чеській економічній термінології, яка утворюється перенесенням неспеціалізованих слів до термінології або термінів із однієї області у іншу. Матеріал, зібраний із загального лексичного складу спеціалізованих словників, проаналізований і систематизований, описано групи метафоричної термінології з урахуванням семантичного значення термінів.

Ключові слова: економічна термінологія, метафора, когнітивна лінгвістика, науковий (спеціалізований) текст, колокація.

В статье описывается потенциал метафор в современной чешской экономической терминологии, которая образуется переносом неспециализированных слов в терминологию или терминов из одной области в другую. Материал, собранный из общего лексического состава специализированных словарей, проанализирован и систематизирован, описано группы метафорической терминологии с учетом семантического значения терминов.

Ключевые слова: экономическая терминология, метафора, когнитивная лингвистика, научный (специализированный) текст, коллокация.

This article describes the potential of metaphor in modern Czech economic terminology, which is formed by the transfer of non-specialized words or terms in the terminology from one sphere to another. The material, collected from the general lexical stack of specialized dictionaries, was analyzed and systematized, groups of metaphorical terms were described with regard to the semantic meaning of the terms.

Key words: *economic terminology, metaphor, cognitive linguistics, scientific (specialized) text, collocation.*

1. Úvod. V ekonomice jako jedné z moderních oblastí lidské činnosti neustále vznikají nové termíny. Tento proces je v poslední době obzvlášť aktivní společně s intenzivním rozvojem ekonomiky, jenž podmiňuje potřebu pojmenovat nové jevy v této odborné sféře každého moderního jazyka.

Převážná většina evropských jazyků používá při tvoření nových termínů své vlastní jazykové prostředky. Čeština ze všech slovanských jazyků nejvíc podporuje tvorbu nových termínů na základě domácích prvků. Potřebu pojmenovávání nových pojmů česká ekonomická terminologie realizuje dvěma způsoby: derivací a sémantickým tvořením (tj. metaforickým a metonymickým přenosem významů již existujících lexémů).

Přenos termínů z jedné odborné oblasti do druhé nebo běžných slov do terminologie je specifickým rysem mnoha profesionálních slangů, není výjimkou ani v ekonomické slovní zásobě. Odborný, zejména ekonomický jazyk se vyznačuje nejen přesností, výstižností, logickým výkladem významu slov, ale i částečným používáním obrazných prostředků.

2. Metaforizace ekonomické terminologie.

2.1 Definice metafory. Zájem o metaforu se projevil již dávno, a tehdy bývala metafora považována za ozdobu řeči. Ve svém příspěvku Tropy a figury K. Svoboda (1947) píše o tom, že učení o tropech a figurách je dědictvím antiky. O nich již ve 4. století pojednával Aristoteles v Poetice a v Rétorice. “Tak učil o metafoře, že vzniká přenesením jména jedné věci na druhou, jí podobnou, a že činí řeč názornou, příjemnou a nezvyklou” [12, 21]. Ale ani přes vysoké Aristotelovo hodnocení nebyla metafora uváděna jako nejvýznačnější z tropů.

V 18. století filozofové G. Vico (Principj di una scienza nuova, 1730) a H. Home Kames (Elements of criticism, 1762) dokazovali, že metafora není ozdobou, nýbrž výrazem prvotního, básnického a mýtického myšlení. Na přelomu 19. a 20. století se studiu metafor a tropů věnují H. Spencer (The philosophy of style, 1852), A. Bain (English composition and rhetoric, 1866), H. Werner (Der Urprung der Metaphsr, 1919), H. Pongs (Das Bild in der Dichtung, 1927) a další.

V české jazykovědě v minulém století také bylo věnováno velké množství příspěvků tropům, zejména metafoře: J. Durdík (Všeobecná aesthetika, 1875; Útvary básnické, 1913), O. Hostinský (Esthetika, 1921), J. Gebauer (O

metaforických obrazech básnictví národního, zvláště slovanského, 1874), K. Erban (O metaforách, 1935), H. Konradová (Etude sur la métaphore, 1939), K. Svoboda (Tropy a figury, 1947), H. Jechová (Rozbor literárního díla z hlediska přímého a nepřímého zobrazení skutečnosti, 1965), J. V. Bečka (Metafora ve větě, 1971), J. Pavelka (Anatomie metafor, 1982).

Existuje mnoho definic metafor, všechny vycházejí z toho, že při metaforickém přenosu je název předmětu nebo jevu přenesený na jiný předmět nebo jev na základě jejich podobnosti. „Tradičně je jazyková metafora vykládána jako pojmenování skutečnosti prostřednictvím výrazu primárně označujícího skutečnost něčím podobnou...“ [11, 97]. Snaha člověka porovnávat věci, objevovat podobnosti v nich se stává předpokladem vzniku metafor.

Metaforická nominace termínů zahrnuje dvojí proces: na jedné straně je to vznik nových slov doplněním existujících termínů o nové významy a tvořením nových názvů odborného terminologického systému, a na straně druhé je to přenos formy neoborných slov do terminologie nebo přenos termínů z jedné odborné oblasti do druhé. Podstatou metafory „je strukturování jedné oblasti jazyka (myšlení) podle struktury jiné oblasti jazyka (myšlení)“ [11, 97]. Během procesu metaforizace slov obecného významu se zakládá a vzniká význam specializovaný na základě podobnosti formy, funkce, asociace a nepoužívají se žádné formální (slovotvorné) prostředky odvozování – slovotvorným prostředkem je tedy změna sémantiky. Takže výsledkem sekundární nominace je vznik termínů, které i když si udržují formální stránku běžných slov, dostávají nový status v jazyce a vstupují do nových syntagmatických významových vztahů.

Většina badatelů, zejména kognitivních lingvistů, se v poslední době zabývá významem metafor pro poznávání a myšlení a jejich účastí v kognitivních procesech. Základem koncepce kognitivní metafor je poznání, že metafora hraje zásadní roli v pojmání skutečnosti. Metafora nejsou jen lingvistickým jevem, ale procesem, ve kterém je člověk konfrontován se světem. Pro vysvětlení podstaty metafory příznivci kognitivního přístupu používají teorii sémantických polí.

Tak např. podle J. Lakoffa a M. Johnsona má náš pojmový systém, v němž myslíme a jednáme, metaforický charakter. Například metafora *spor jako válka* ukazuje, že spor může být charakterizován konceptem války. Proto často používáme následující výrazy, ve kterých se určité lexikální položky sémanticky mění: *Bránil jsem svou pozici; Zaútočil na každé slabé místo v mé argumentaci; Rozbil jsem jeho argument; Nevyhrál jsem spor* [7, 26]. Proto můžeme říct, že metafora jsou kognitivními modely zastoupených aspektů skutečnosti.

Podobně jako J. Lakoff a M. Johnson také E. McCormack zdůrazňuje, že metafora mění běžný jazyk a mění způsob našeho vnímání a chápání světa porovnáním sémantických konceptů, které nejsou do značné míry porovnatelné [9, 360].

2.2 Metafora ve vědě. V moderní lingvistice je metafora vnímána jako prostředek vědeckého poznání (I. Bozděchová, J. Hoffmannová, V. Krupa, Z. Mathauser, J. Stachová, J. Zeman a další). Často pro srozumitelnější výklad informace a pro co nejpřesnější vyjádření myšlenky vědci používají metaforu jako prostředek obraznosti a exprese. J. Hoffmannová v příspěvku *Metafora v kognitivních procesech a ve vědeckých textech* poznamenává, “že vědeckou hodnotu svého textu nesnižujeme, když se snažíme vykládanou skutečnost pojmenovat několika často i neterminologickými a obraznými výrazy, a že metaforičnost nemusí škodit exaktnosti“ [6, 149].

J. Zeman v příspěvku *K otázce metaforičnosti poznání* zdůrazňuje, že metafora ve vědě „má kognitivní, metodologický a heuristický význam, využívá tvořivosti, obraznosti atd. a souvisí s kladnou rolí účasti lidského subjektu v procesu poznání“ a “její funkce spočívá například v tom, že něco neznámého, nejasného se převádí na něco známého, pochopitelného“ [14, 146].

Prostřednictvím metafor se ve vědě badatelé snaží vyjádřit nové významy, protože staré pojmy již neplatí pro nové jevy a „vědecká metafora umožňuje uchopit jev, který je zatím v existujícím vědeckém jazyce pojmově nepostizitelný“ [6, 146]. Metaforizace je doprovázena obohacením nového konceptu o příznaky již poznané skutečnosti, která se odráží ve významu přeneseného názvu, neboť podstatou metafor je “pochopení a prožívání jevů jednoho druhu v termínech jevů druhého” [7, 25].

Metafora ve vědeckém textu slouží nejen pro pojmenování jevů, ale i pro lepší porozumění informace a usnadňuje pochopení textů nasycených termíny. J. Zeman však varuje, že používat metaforu ve vědeckém textu musíme velmi pečlivě, protože „převod objektivního v subjektivní pojmy představuje vždy jisté zhrubnutí, umrtvení“ [14, 146].

2.3 Klasifikace metafor. Mnoho lingvistů věnuje pozornost druhům a možnostem klasifikace metafor. J. Filipec a F. Čermák v České lexikologii typy metafor třídí podle „podobnosti předmětů, vlastností a dějů, přenášení mezi abstrakty a konkréty a přenosu proprií, jejich apelativizace“ [5, 109–115]. První a druhou skupinu dělí na substantiva, adjektiva a slovesa, třetí – na vlastní jména pojmenovávající vlastnosti lidí a jejich zaměstnání a na pojmenování míst z místních jmen.

J. V. Bečka si při třídění metafor všímá hlavně formální stránky metafor a základní rozdíl mezi jednotlivými typy vidí v rozdílu sémantickém: a) metaforu substance; b) metaforu činnosti; c) metaforu vlastnosti; d) metaforu determinací činnosti a vlastnosti; e) metaforické vyjádření celé výpovědi a vyšších celků. Podle druhu slohu vymezuje metaforu básnické, umělecké prózy, publicistické, lidové a slangové, metaforické frazeologismy [1, 5–14].

2.3.1 Typy metafor v české ekonomické terminologii. Předmětem naší pozornosti je ekonomická terminologie, vybraná z několika moderních

odborných slovníků uvedených v seznamu použité literatury. Tyto slovníky obsahují speciální názvy ze všech oblastí ekonomiky, marketingu, managementu, merchandisingu, bankovníctví, účetnictví, financí a podnikání. Jedná se o speciální slovníky pro studenty a zaměstnance finanční sféry atd., jsou praktické a obsahují termíny v rámci této oblasti činnosti velmi aktuální. Naším cílem je popis metaforizovaných termínů ze sféry ekonomiky, vycházíme ze slovní zásoby excerpované z uvedených slovníků.

Analýza excerpovaného jazykového materiálu ukázala možnost rozdělení metaforizovaných termínů do skupin na základě původní sféry jejich fungování, z níž se význam přenáší. Můžeme definovat několik hlavních skupin metaforického použití ekonomických termínů, ale tato klasifikace je poněkud arbitrární. Je totiž třeba poznamenat, že některé metafory mohou být začleněny do několika skupin. Pro lepší pochopení u vybraných metafor uvádíme významy pojmů z Anglicko-českého ekonomického výkladového slovníku J. Elmana.

• **antropomorfní:** *spáč, vdovské a sirotčí papíry, válečné děti, obchodování naslepo, slepý pool;*

• **architektura a stavitelství:** *měnový koridor, burzovní pyramida;*

• **barvy:** černá – *černý kapitalismus, černá ekonomika, černá listina, černý trh, černé peníze, černá výplata;* šedá – *šedé investice, šedý trh, zboží šedého trhu;* modrá – *modré právo* – veškeré americké zákony upravující podnikání o nedělich a svátcích, *modré listy* – podle analogie se zlatými a jinými stránkami, obsahují prodejní nabídky obchodníků s municipálními obligacemi platné po celých Spojených státech, *modré prsty* – pracující z jedné rodiny dosahující společných cílů na základě efektivnosti a týmového ducha [15, 60], *modré úpisy;* zelená – *zelený pruh, zelená bota, zelená revoluce, zelená libra* – populární název pro britskou libru šterlinků vyjádřenou v účetních jednotkách [15, 216], *zelená linie;* stříbrná – *stříbrný certifikát, stříbrný standard;* zlatá – *zlatožrout, zlatá karta, zlatý certifikát, zlatý kříž, zlatý padák, zlatá pouta, zlatá horečka, zlatý standard;*

• **biblické, mytologické a fantastické názvy:** *drak* – populární označení nově industrializovaných zemí jihovýchodní Asie (Tchaj-wan, Singapur, Jižní Korea a Hongkong) [15, 161], *fantom* – osoba vedená ve výplatním seznamu firmy pod cizím jménem [15, 429], *anděl* – 1. stará anglická mince (10) šilinků, 2. financier, sponzor [15, 28], *živý přízrak;*

• **etnické** (často se používají k označení národní měny): *čínská zeď, obligace samurai, kaffri, kiwi, klokan, orel;*

• **jidlo:** *třešňový koláč* – snadno získané peníze [15, 89], *sendvičový nájem, rozpočtový koláč;*

•**kalendářní:** *den sv. Martina, den Zvěstování Páně a den sv. Jana* – dny, kdy jsou splatné čtvrtletní poplatky [15, 332; 291], *černý pátek, černé pondělí* – 19. říjen 1987, kdy došlo k dramatickému poklesu cen akcií na světových burzách [15, 58], *černé úterý* – úterý 29. října 1929, den krachu akciového trhu, který vyvolal „velkou depresi“ třicátých let [15, 58], *lednový efekt* – situace, za níž akcie společností s nižší než průměrnou tržní kapitalizací vykazují v lednu vyšší výkonnost než akcie větších firem [15, 280];

•**medicína:** *daňová imunita, hospodářské zdraví, peněžní injekce, finanční sebevražda, ekonomická deprese;*

•**sport:** *koruna vytvořila rekord, nový hráč mezi bankami, daňový maratón;*

•**technika:** *motor ekonomiky;*

•**vojenství:** *daňový manévr, hospodářský bojkot, obchodní strategie, devizová intervence, úrokové sazby hypoték atakují, krize útočí;*

•**životní prostředí, fauna a flóra:** *investiční horizont, hospodářský rozkvět, daňová oáza, investiční klima, čekanka, lavina, vražedné včely, hadí systém, tlustý had, dojná kráva, ovečka, žraločí repelent* – státní zákon o povinném vyhlášení a zveřejnění podmínek veřejné soutěže [15, 525], *buldočí obligace* – obligace emitovaná zahraničním vypůjčovatelem na britském obligačním trhu [15, 71], *bílý slon* – ztrátový majetek [15, 591], *program zebra* – program zaměstnaneckých požitků [15, 597] atd.

Zvláštní pozornost musíme věnovat termínům *medvěd* a *býk*: **medvěd** – burzovní spekulant, který obchoduje s akciemi, cennými papíry ap. v očekávání poklesu jejich cen [18, 249]; **býk** – burzovní spekulant, který nakupuje akcie, cenné papíry ap. v očekávání růstu jejich cen [18, 66]. Jak je možné vidět z definic, první termín označuje burzovního hráče, který hraje na snížení cen, jinými slovy “zhroutit” ceny, stejně jako medvěd zavalí soupeře. Druhý termín naopak je používán pro označení hráče, který hraje na zvýšení cen, asociuje se s býkem, který zvedl protivníka na rohy. Povaha účastníků burzovní činnosti je podobná povaze obou zvířat: býci a medvědi jsou zapojeni do krvavých her a bojů, krutost kterých může být porovnána s burzovními jednáními, také býk obvykle působí velmi rychle, medvěd naopak je líný.

Symbyly obchodování na burze se prý tato zvířata stala kvůli pamfletům Skota Johna Arbuthnota (1667–1735), který v roce 1712 vymyslel postavu Johna Bulla („Bull” - býk). J. Arbuthnot vytvořil lidské postavy s hlavou býka a medvěda, kteří se setkávají na burze. Od té doby se býk a medvěd stali burzovními talismany a účastníci trhu jsou rozděleni do dvou skupin: býci a medvědi. Nejslavnějším zosobněním talismanu je obrovská bronzová socha atakujícího býka (Charging Bull) před Newyorskou burzou, která byla postavena 25. prosince 1989 v New Yorku na Wall Street. Socha symbolizuje

vytrvalost a úspěch. Autorem je americký sochař italského původu Arturo Di Modica (1941). Vlastní býci a medvědi také jsou na finančních burzách ve Frankfurtu nad Mohanem a Šanghaji.

Procesu metaforického přenesení se v české ekonomické terminologii účastní především substantiva, zřídka adjektiva. Z vybraných metaforizovaných termínů největší počet tvoří spojení dvou slov. Můžeme je rozdělit do následujících strukturálních typů:

1) adjektivum + substantivum: *černý trh, čistá inflace, čistý zisk, špinavé peníze, tvrdá měna, dravý obchodník, stínová ekonomika, měnový šok, dividendová historie, finanční koloběh, finanční tok, inflační spirála, obchodní řetězec, obchodní strategie, privatizační vlna, burzovní hra, burzovní pyramida;*

2) substantivum + substantivum v genitivu: *strop dluhu, vrchol poptávky, kulisa burzy, odliv vkladů, proud zboží, pružnost trhu, příliv deviz, rámeček financování.*

Jednoslovné a tří- nebo víceslovné metaforizované slova také jsou, ale je jich málo: *čekanka, spáč, drak, kavka, ovečka, lavina, neviditelná ruka trhu, praní špinavých peněz.*

Některá metaforizovaná substantiva a adjektiva tvoří široká terminologická hnízda: **býk** – *býčí období, býčí rozpětí, býčí pool, býčí pozice; medvěd* – *medvědí účet, nástup medvědů, medvědí krytí, medvědí past, medvědí tiseň, medvědí pool, medvědí pozice, medvědí útok; rytíř* – *černý rytíř, šedý rytíř, žlutý rytíř, bílý rytíř; černý* – *černý kapitalismus, černá ekonomika, černá listina, černý trh, černé peníze, černá výplata; zlatý* – *zlatá karta, zlatý certifikát, zlatý kříž, zlatý padák, zlatá pouta, zlatá horečka, zlatý standard.* Metaforizované slova s komponentem býk a medvěd mají i párové dvojice: *medvědí trh – býčí trh, medvědí transakce – býčí transakce, medvědí klika – býčí klika.*

V některých případech metaforizované slovo prochází kromě sémantických i gramatickými změnami. Například některá adjektiva, stávají-li se součástí metaforizovaného slovního spojení, ztrácejí schopnost stupňování: *černý* – *černější – nejčernější*, ale *černý obchod; rychlý* – *rychlejší – nejrychlejší*, ale *rychlé zboží; šedý* – *šedější – nejšedější*, ale *šedá zóna; tvrdý* – *tvrdší – nejtvrdší*, ale *tvrdá měna; zdravý* – *zdravější – nejzdravější*, ale *zdravý trh.*

2.4 Metaforizace a kolokace. Když termín získává nový význam, mění se i jeho spojení s jinými slovy (kolokace). Takové metaforizované slovní spojení působí jako lexikální jednotka, její jednotlivé složky ztrácejí svůj samostatný význam.

Čtyřúhelník – rovinný geometrický útvar ohraničený čtyřmi úsečkami, 2. co má tvar čtyřúhelníku [16, 96], **čtyřúhelník magický** – čtveřice hlavních makroekonomických ukazatelů zakreslených do grafu tak, že jejich spojnice vytvářejí čtyřúhelník [16, 96];

Dcera – přímý potomek, dítě ženského pohlaví [20, 54], **dceřiná společnost** – společnost, která ovládá jednu nebo více dalších společností tím, že je vlastníkem «kontrolního balíku» jejich akcií [16, 63];

Horký – 1. mající vysokou teplotu, 2. horkokrevný [20, 99], **horké peníze** – krátkodobé pohledávky (depozita) přelévající se mezi zeměmi a hledající výhodné zúročení [16, 64];

Intervence – úřední zásah: ekon. státní cenová intervence – způsob vyrovnávání rozdílu mezi vysokou cenou nákupní a nízkou cenou [19, 359], **cenová intervence**, **devizová intervence**, **zbožní intervence** – aktivita státních orgánů a institucí zpravidla v oblasti cenové, devizové nebo na trhu cenných papírů zaměřená na podporu strany nabídky nebo strany poptávky s cílem ovlivnit cenu zboží, kurs měny, nebo kurs cenných papírů [16, 77];

Matka – žena ve vztahu k svému dítěti [20, 174], **matka** – mateřská (hlavní, původní) obchodní aj. společnost, mateřský (hlavní, původní) podnik [18, 243];

Oáza – místo v poušti s vodou a vegetací [20, 226], **daňová oáza** – místo, kde důchody a aktiva podléhají velmi nízkému, příp. vůbec žádnému zdanění (daňový ráj) [16, 32];

Podlaha – rovně upravená spodní plocha místností [20, 280], **cenová podlaha** – projev vládní cenové regulace. Vládou stanovená spodní hranice ceny zboží na dílčím trhu [16, 25];

Prázdniny – delší (vícedenní) přestávka v pracovním provozu, na školách i jinde [20, 306], **daňové prázdniny** – součást rozpočtové politiky vlády. Soustřeďuje se na dva aspekty daňové soustavy: a) míru zdanění, b) způsob zdanění [16, 32];

Regres – zpětný pochod, postup [19, 688], **regres** – oprávněný nárok toho, kdo za dlužníka splnil dluh, požadovat na dlužníkovi náhradu za plnění poskytované věřiteli, postih [19, 688];

Strop – 1. nosná konstrukce uzavírající shora vnitřní prostory budovy, 2. horní stěna něj. uzavřeného prostoru, 3. nejvyšší dosažitelná hranice [20, 418], **cenový strop** - projev vládní cenové regulace. Vládou stanovená horní hranice ceny zboží na dílčím trhu [16, 26];

Tunel – 1. podélná stavba pod povrchem pro komunikaci, 2. co připomíná tunel [20, 459], **tunelovat** – finančními machinacemi odčerpávat kapitál, majetek [20, 459];

Válka – 1. organizovaný ozbrojený boj mezi dvěma stranami, 2. boj vedený nevojenskými prostředky [20, 482], **cenová válka** – situace obvyklá na oligopolním trhu vedená snahou vytlačit z trhu konkurenční firmy [16, 25].

Kromě vlastních metaforických nominací se v české odborné slovní zásobě ekonomické sféry používá doslovný překlad příslušných anglických slov. Většina anglických metafor je také interpretovaná jako výsledek přenosu na základě asociace. Podobnost příznaků, na jejichž základě se uskutečňuje metaforický přenos, často není zřejmá těm, kteří nejsou obeznámeni s ekonomickou terminologií rodilých mluvčích, a vyžaduje speciální analýzy definic termínů. Porovnejme například definice:

bear – someone who thinks that prices of shares, bonds, currencies, or basic goods are going to fall, and who may sell shares, bonds etc they do not actually

own, expecting to be able to obtain them more cheaply later, before they are going to deliver them to the buyer [17], srov. **medvěd** – burzovní spekulant, který obchoduje s akciemi, cennými papíry ap. v očekávání poklesu jejich cen [18, 249];

bull – someone who thinks prices of shares, bonds, currencies, etc. are going to rise and who will therefore keep and buy investments [17], srov. **býk** – burzovní spekulant, který nakupuje akcie, cenné papíry ap. v očekávání růstu jejich cen [18, 66];

price war – a situation in which several companies reduce the prices of what they sell, because they are all trying to get the most customers [17], srov. **cenová válka** – situace obvyklá na oligopolním trhu vedená snahou vytlačit z trhu konkurenční firmy [16, 25].

3. Závěr. Metaforizace běžně používaných slov je jedním z nejproduktivnějších sémantických způsobů doplňování terminologických systémů novými slovy v českém jazyce. Tento příspěvek ukázal, že proces metaforizace se aktivně podílí na tvoření terminologie ekonomické sféry lidské činnosti a má řadu specifických rysů. Metafora v současné jazykovědě není jenom rétorická a dekorativní figura, zobrazuje základní proces myšlení a poznání a často je používána vědci ve vědeckých a odborných textech.

Pokusili jsme se klasifikovat metaforizované české ekonomické termíny. Ekonomický jazyk používá hodně metafor z různých oblastí, ovšem nejvíc z oblastí životního prostředí a fauny. Většina metafor má určité národní a kulturní vlastnosti, ale rozvíjí se zároveň tendence k jejich internacionalizaci. Ekonomické metafory se nejčastěji tvoří pomocí substantiv, ale také adjektiv. Metaforizované slovo prochází sémantickými a zřídka i gramatickými změnami.

Termíny s přeneseným významem bývají obecně srozumitelnější pro běžného mluvčího, proto mohou relativně snadno pronikat do běžné řeči. Je třeba také poznamenat, že rozsah metafory v ekonomické terminologii se neomezuje pouze na tyto příklady. Další studie se mohou zabývat analýzou jednotlivých různých skupin metafor.

LITERATURA:

1. *Bečka J.V.* Metafora ve větě // Naše řeč. – 1971. – 54. – S. 1–14;
2. *Bozděchová I.* Morbus professionalis (K motivovanosti českých názvů nemocí) // Naše řeč. – 2006. – 89. – S. 113–122;
3. Encyklopedický slovník češtiny. – Praha: NLN, 2002.
4. *Erban K.* O metaforách // Naše řeč. – 1935. – 19. – S. 33–38;
5. *Filipec J., Čermák F.* Česká lexikologie. Praha: Academia, 1985;
6. *Hoffmannová J.* Metafora v kognitivních procesech a ve vědeckých textech // Slovo a slovesnost. – 1991. – 52. – S. 144–149;
7. *Лакофф Дж., Джонсон М.* Метафоры, которыми мы живем. – М.: Едито-риал УРСС, 2004;
8. *Lakoff, G., Johnson M.* Метафоры, kterými žijeme. – Brno: Host, 2002;
9. *Маккормак Э.* Когнитивная теория метафоры // Н. Д. Арутюнова и др. Теория метафоры. – М.: Прогресс, 1990. – С. 358–386.
10. *Pavelka J.* Anatomie metafory. – Brno: Blok, 1982;
- 11.

Příruční mluvnice češtiny. – Praha: NLN, 1995; **12.** Svoboda K. Tropy a figury // Naše řeč. – 1941. – 31. – S. 4–29; **13.** Stachová J. O metafoře ve vědě // J. Stachová, eds. Úloha metafory ve vědeckém poznávání a vyjadřování. – Praha: Filozofický ústav ČSAV, 1990. – S. 6–21; **14.** Zeman J. K otázce metaforičnosti poznání // J. Stachová, eds. Úloha metafory ve vědeckém poznávání a vyjadřování. – Praha: Filozofický ústav ČSAV, 1990. – S. 146–149; **15.** Elman J. Anglicko-český ekonomický výkladový slovník. Praha: Sobotáles, 2004; **16.** Fialová H. Malý ekonomický výkladový slovník. – Praha: A plus, 2007; **17.** Longman Business English Dictionary. – Pearson Education Limited, 2004; **18.** Nová slova v češtině: slovník neologizmů / O. Martincová eds. – Praha: Academia, 2004; **19.** Nový akademický slovník cizích slov A-Ž / J. Kraus eds. – Praha: Academia, 2005; **20.** Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: s Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky / J. Filipce eds. – Praha: Academia, 2003.

Сітнікова Є.В. (Київ, Україна)

**Сприйняття представниками російської
етнолінгвокультури мовних маркерів національно-культурної
свідомості лінгвоструктурного типу**

Одним із проявів антропоцентричного підходу до вивчення мови став розгляд її як факту культури. У даній статті представлено дослідження змін внутрішнього лексикону представників російської етнолінгвокультури, що знаходяться в умовах гетерогенного мовного оточення, які було виявлено в результаті проведення вільного асоціативного експерименту. В якості стимулів, запропонованих інформантам в ході експерименту, було обрано мовні маркери національно-культурної свідомості, виділені І.В. Приваловою.

Ключові слова: внутрішній лексикон людини, вільний асоціативний експеримент, мовні маркери національно-культурної свідомості лінгвоструктурного типу.

Одним из проявлений антропоцентрического подхода к изучению языка стало рассмотрение его как факта культуры. В данной статье представлено исследование изменений внутреннего лексикона представителей русской этнолингвокультуры, находящихся в условиях гетерогенного языкового окружения, которые были выявлены в результате проведения свободного ассоциативного эксперимента. В качестве стимулов, предложенных информантам в ходе эксперимента, были выбраны языковые маркеры национально-культурного сознания, выделенные И.В. Приваловой.

Ключевые слова: внутренний лексикон человека, свободный ассоциативный эксперимент, языковые маркеры национально-культурного сознания лингвоструктурного типа.